



7-1 háttéranyag: A VKI 4(4) és 4(5) szerinti mentességek indoklása



Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS.....	2
2. KEVÉSBÉ SZIGORÚ CÉLKITŰZÉSEK ALKALMAZÁSA	3
3. MENTESSÉGEK ÉS „TERMÉSZETI VISZONYOK” A VKI-BEN	4
3.1. „Természeti feltételek” a 4. cikk (4) bekezdésében	5
3.2. „Természeti feltételek” a 4. cikk (5) bekezdésében valamint a 4. cikk (4) bekezdésétől való eltérések	5
4. GYAKORLATI PÉLDÁK A 4. CIKK (4) BEKEZDÉSE SZERINTI „TERMÉSZETI VISZONYOK” MIATTI IDŐBELI MENTESSÉG ALKALMAZÁSÁRA ÉS EGYÉB INTÉZKEDÉSEK MEGFONTOLÁSAIRA.....	7
4.1 A 4. cikk (4) bekezdése szerinti Időbeli mentesség a „természeti viszonyok” alapján	7
4.2 A 4. cikk (4) bekezdésében említett időbeli mentesség bizonyítéka „természeti viszonyok” alapján	11
4.3. Egyéb intézkedések szempontjai	11



1. Bevezetés

A VKI alapkövetelménye az, hogy a megállapított célokat 2015-ig el kell érni (a természetes felszíni vizek esetében az ún. jó ökológiai állapotot, az erősen módosított és mesterséges felszíni vizek esetében az ún. jó ökológiai potenciált, a felszín alatti vizek esetében az ún. jó állapotot). Ugyanakkor a VKI lehetővé teszi a műszaki, megvalósíthatóság értékelése alapján és/vagy az ún. aránytalan költségek igazolása esetén mentességek (derogációk) alkalmazását.

Az egyik lehetőség az **időbeni mentesség (a VKI 4. cikkely 4. bekezdés szerint)**, amikor a célkitűzések teljesítése a meghatározott határidőkre ésszerű módon nem érhető el, ezért a határidőket 2021-re, 2027-re lehet módosítani.

Időbeni mentesség (VKI 4. cikk (4) bekezdés), három féle okból volt adható a VGT1 és a VGT2 során. Ha a célkitűzések teljesítése műszaki megvalósíthatósági, vagy aránytalan költség, vagy a természeti viszonyok miatt a meghatározott határidőre nem volt elérhető, annak határidejét 2021-re, vagy 2027-re lehetett módosítani. A 2027 utáni teljesítés abban az esetben volt fogadható el, ha minden – a jó állapot elérése érdekében szükséges – intézkedés megtörténik 2027-ig, de ezek hatása még nem érvényesül (természeti indok).

A korábbi tervekben döntően az e cikk szerinti műszaki, aránytalan költség (gazdasági indok) és természeti okok miatti mentességek kerültek alkalmazásra. A VGT3-ban már csak a természeti okok miatti mentességek elfogadhatók. **Tehát a jó állapot eléréséhez minden szükséges intézkedést az irányelv értelmében be kell tervezni és megvalósítani 2027-ig.**

A másik lehetőség **(a VKI 4. cikkely 5. bekezdés szerint)**, a **kevésbé szigorú környezeti célkitűzések megállapítása (enyhébb célkitűzés)**. Ilyen kevésbé szigorú célkitűzés az erősen módosított és mesterséges vizek esetében maga a jó ökológiai potenciál, a természetes vizek esetében pedig a kevésbé szigorú célkitűzés alkalmazása.

E mentességeken túl még két speciális esetben van lehetőség a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben a célkitűzések mérséklésére.

Kivételes vagy ésszerűen előre nem látható természetes ok vagy *vis major* - különösen a szélsőséges árvizek és a hosszú aszályos időszakok, balesetek következményeként adódó időszakos állapot romlás – bizonyos a VGT-ben rögzített feltételek fennállása esetén - nem számít a VKI követelmények megszegésének **(a VKI 4. cikkely 6. bekezdés szerint)**. Ennek igazolása általában utólag lehetséges.

A célok elérése kivételes esetben meghiúsulhat a felszíni víztest fizikai jellemzőiben vagy egy felszín alatti víztest vízszintjében bekövetkezett új változások, illetve új fenntartható emberi tevékenységek hatására. Ekkor azonban meggyőző módon igazolni kell, hogy e tevékenységek megvalósítása elsőrendű közérdek, és/vagy a környezet és a társadalom számára a VKI célkitűzéseinek teljesítésével elérhető előnyöket felülmúlják az emberi egészség terén bekövetkező új változások vagy módosulások, valamint az emberek biztonságának megőrzésében vagy a fenntartható fejlődésben jelentkező előnyök **(a VKI 4. cikkely 7. bekezdés szerint)**.

A VGT3-ban nagyobb szerepet kap a kevésbé szigorú célkitűzések igazolása, valamint a 4 (4), mind a 4(5), mind a 4 (6) cikkelyek mentességeknél a természeti okok vizsgálata és alkalmazása. A Víz Igazgatók elfogadtak egy anyagot, amely a VKI szerinti természeti okból történő mentességekkel foglalkozik ¹. A természeti okok jellege és indoklásuk különbözik az egyes

¹ Water Directors Meeting, 4-5 December 2017, Tallinn, Title: Natural Conditions in relation to WFD Exemptions

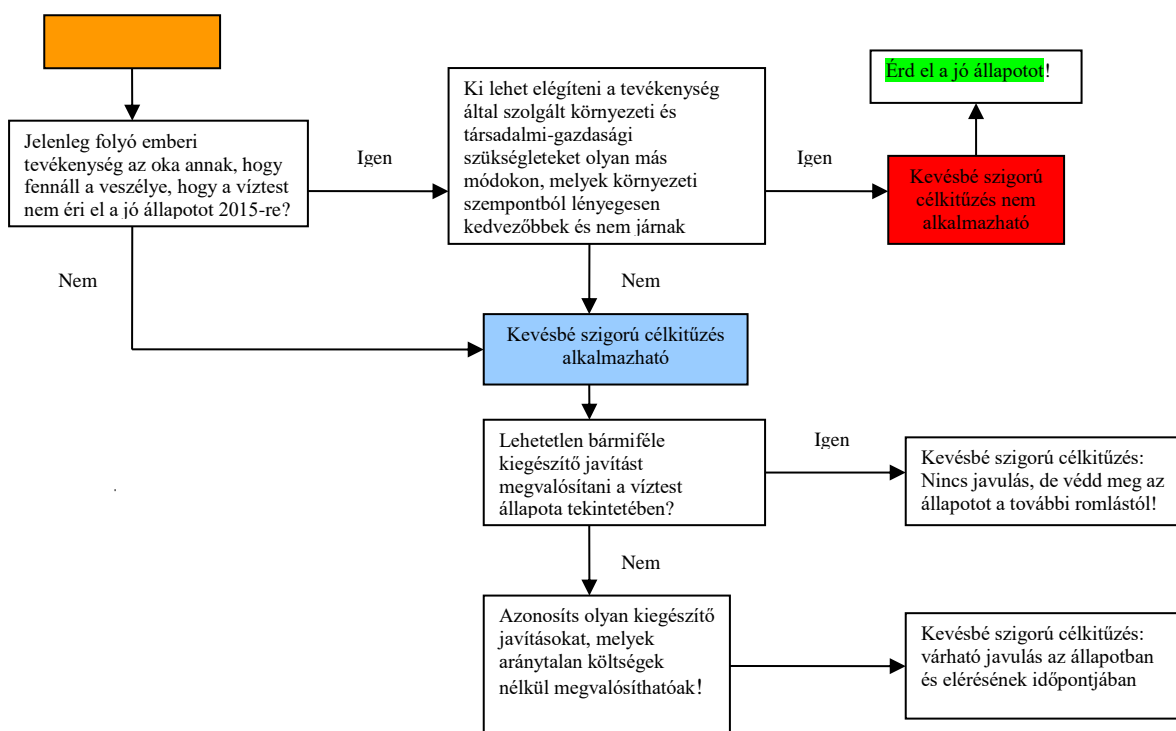


mentességi lehetőségeknél. Jelen háttéranyag a kevésbé szigorú célkitűzésekre (2. fejezet) és a természeti viszonyokra, feltételekre koncentrál a 3. 4. fejezet a VÍZ Igazgatói ajánlások fordításával, ismertetésével.

2. Kevésbé szigorú célkitűzések alkalmazása

A kevésbé szigorú célkitűzésekkel már a 2009-ben kiadott EU útmutató is foglalkozott²

1. ábra: Az enyhébb célkitűzés (4.5 cikk) belső logikája – Az állapotra vonatkozó részeket az ökológiai potenciálra és a kémiai állapotra kell érteni, ha erősen módosított vagy mesterséges víztestekről van szó.



Az enyhébb célkitűzés vizsgálatokor (**VKI 4. cikk. 5. bekezdés**) az alábbi lépéseket kell megtenni.

1. lépés: Akkor kell vizsgálni, ha műszakilag nem megvalósítható és aránytalan költségűek az intézkedések megvalósítása 2027-ig. Ekkor vizsgálni kell, hogy emberi tevékenység-e az oka, vagy a természeti viszonyok olyanok, hogy az előírt célkitűzések nem valósíthatók meg.

² Guidance document on exemptions to the environmental objectives (CIS Guideline 20): https://circabc.europa.eu/sd/a/2a3ec00a-d0e6-405f-bf66-60e212555db1/Guidance_documentN%C2%B020_Mars09.pdf



Ha nem emberi tevékenység, hanem a természeti viszonyok az okai, akkor enyhébb célkitűzés kitűzhető.

2. lépés: Ha emberi tevékenység az oka, akkor meg kell vizsgálni, hogy van-e a környezeti és társadalmi-gazdasági igényeket kielégítő másik lehetőség, amely lényegesen kedvezőbb környezeti eredménnyel járna és nem aránytalan költségű. Ha van, akkor az enyhébb célkitűzés nem elfogadható.
3. lépés: Az enyhébb célkitűzés kitűzése esetén is szükséges további intézkedések tervezése. Itt két eset van. Vagy lehetséges olyan további intézkedés, amely javítja a víztest állapotát, vagy nem. Ha lehetséges további javító intézkedés, akkor az eredmény javuló állapot enyhébb célkitűzés mellett. Ha nem valósítható meg további javító intézkedés, akkor enyhébb célkitűzés a jelenlegi állapot fenntartása mellett a további romlás megakadályozásával. Tehát ekkor is szükségesek intézkedések az állapot fenntartása érdekében.

3. Mentességek és „természeti viszonyok” a VKI-ban

A „természeti viszonyok” kifejezést mind a 4. cikk (4), mind az (5) bekezdésben használják, és azokra a feltételekre utal, amelyek meghatározzák a természetes helyreállítás mértékét vagy lehetőségét. Ez annak a felismerése, hogy a természeti viszonyok befolyásolhatják a felszíni vizek jó állapotának vagy potenciáljának helyreállításához szükséges feltételek elérésének lehetőségét, vagy az e körülmények eléréséhez szükséges időt. Ez különösen a szennyezőanyag-koncentrációk csökkenését, valamint a növények és állatok újrabetelepülését vagy újratelepítését érinti. Azt is felismeri, hogy a változó természetes hidrogeológiai viszonyok miatt időbe telhet, vagy lehetetlenné válhat a felszín alatti víztestek jó kémiai és / vagy mennyiségi állapotának elérése.

A 4. cikk (6) bekezdése lehetővé teszi a víztest állapotának ideiglenes romlását, ha ez természetes okból vagy vis maiorból adódik. Fontos, hogy a „természetes ok” kifejezés eltér a „természeti viszonyoktól”, és kivételes körülményekkel foglalkozik, vagy ésszerűen nem lehetett előre látni. Olyan eseményekre utal, mint az árvizek és aszályok, amelyek olyan helyzeteket idéznek elő, amelyek a vízkörnyezet olyan módon történő felhasználásához vezetnek, amely állapotának romlásához vezet (pl. életet és vagyont mentő sürgősségi intézkedések az árvizek idején; hosszan tartó szárazság idején a lakosság ivóvízzel való ellátása; a szennyező anyagok árvíz okozta vízi környezetbe mosódása).

A mentességek határokon átnyúló összefüggésben is alkalmazhatók olyan esetekben, amikor a víztesteket érintő hatás kívül esik egy tagállam hatáskörén és joghatóságán. A környezeti célok elérésére megalkotott intézkedési programok vízgyűjtők és vízgyűjtőkerületek közötti koordinációjának kötelezettségét a VKI 3. cikkének (4) és (5) bekezdése, valamint az EQS direktíva 6. cikke (1) bekezdése rögzíti. A hatást okozó tagállamot kötelezni kell arra, hogy elegendő információt szolgáltatson az érintett tagállam számára ahhoz, hogy igazolni tudja a mentességek alkalmazását. Törekedni kell a megfelelő koordináció megteremtésére az érintett, nem EU tagországokkal. A VKI 12. cikke rendelkezik az Európai Bizottság részvételéről is a megoldás elérése érdekében. A kulcskérdés mind a mentesség alkalmazása, mind a 12. cikk érvényesítése során annak bizonyítása, hogy az érintett tagállamok minden ésszerű intézkedést megtettek a jogi kötelezettségek teljesítése érdekében, és hogy a mentességek alkalmazása nem zárja ki és nem veszélyezteteti tartósan az ugyanazon a vízgyűjtő kerületen belüli egyéb víztestek célkitűzéseinek elérését. A nagy távolságú szállítás eredményeként a határokon áterjedő szennyezés külső (nemzetközi) vízgyűjtőkről is származhat. Erre a lehetőségre a 2. táblázat utal.



3.1. „Természeti feltételek” a 4. cikk (4) bekezdésében

A víz-keretirányelv előírja, hogy a tagállamok védjék meg, javítsák és állítsák helyre a víztesteket annak érdekében, hogy 2015-re jó állapotot vagy potenciált érjenek el (4. cikk (1) bekezdés). A 4. cikk (4) bekezdése megengedi a VKI célkitűzéseinek fokozatos megvalósítására vonatkozó határidő meghosszabbítását 2015 után is, ha a tagállamok úgy ítélik meg, hogy 2015-ig minden szükséges javítást észszerűen nem lehet elérni a következő okok legalább egyike miatt (4. cikk (4) bekezdés (a)):

- (i) a javítások megkívánt mértéke csak a határidőt meghaladó időszakokban érhető el a műszaki megvalósíthatóság miatt;
- (ii) a javítások végrehajtása a megadott határidőn belül aránytalanul költséges lenne;
- (iii) a természeti viszonyok nem engedik meg a víztest állapotának időben történő javítását.

A 4. cikk (4) bekezdésének b) pontja előírja, hogy a vízgyűjtő-gazdálkodási terv kifejezetten határozza meg és magyarázza el a határidő meghosszabbítását és annak indokait. A célkitűzéseket, a mentességeket és az intézkedéseket a frissített vízgyűjtő-gazdálkodási terv előkészítésének részeként felül kell vizsgálni.

Míg a határidő – a műszaki megvalósíthatóság és/vagy az aránytalan költségek miatti – meghosszabbítása a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek további két frissítésére korlátozódik, **a természeti viszonyok miatti határidő-meghosszabbítására nem vonatkozik határidő** olyan természetes folyamatok esetében, amelyek a vízgyűjtő jellemzőit (pl. hidrológiai, morfológiai, hidrogeológiai, kémiai, ökológiai stb.) befolyásolják. A természeti viszonyok ebben az értelemben olyan körülményeket is magukban foglalnak, amelyekben a helyreállítási folyamatot a korábbi emberi tevékenységek, köztük az ember által előállított anyagok fennmaradó hatása késlelteti.

Ez a rendelkezés előírja, hogy legkésőbb 2027-ig meg kell tenni a jó állapot eléréséhez szükséges intézkedéseket, de a vízgyűjtő vagy a víztest jellemzői olyanok, hogy a jó állapotba való helyreállítás várhatóan hosszabb ideig tart. Ezért felismerték, hogy a néha évtizedekig is tartó, fenntarthatatlan gyakorlatok után a vízgyűjtőnek vagy a víztestnek hosszabb időre lehet szüksége, amíg a jó állapot helyreáll, annak ellenére, hogy a szükséges korrekciós intézkedéseket végrehajtották.

Fontos, hogy a határidők 4. cikk (4) bekezdése szerinti meghosszabbításának alkalmazása nem akadályozhatja az egyéb uniós jogszabályok szerinti célok és határidők elérését (lásd a 4. cikk (1) bekezdésének c) pontját).

3.2. „Természeti feltételek” a 4. cikk (5) bekezdésében valamint a 4. cikk (4) bekezdésétől való eltérések

A 4. cikk (5) bekezdése más jellegű, mint a 4. cikk (4) bekezdése. Lehetővé teszi a tagállamok számára a környezetvédelmi célkitűzésektől (jó állapot) való eltérést, és "kevésbé szigorú célkitűzések" meghatározását, a 4. cikk (1) bekezdése alapján. A 4. cikk (5) bekezdése szerinti kevésbé szigorú célkitűzéseket lehet alkalmazni bizonyos víztestekre, ha azok emberi tevékenység által oly mértékben érintettek, vagy természetes állapotuk olyan, hogy a jó állapot elérése megvalósíthatatlan vagy aránytalanul költséges lenne. Megjegyzendő, hogy a „megvalósíthatatlan” kifejezésre való hivatkozás „magában foglalja a technikai megvalósíthatatlanságot is, de utalhat olyan helyzetekre is, amikor a probléma kezelése egy tagállam számára kezelhetetlen”.

Bár a 4. cikk (4) és (5) bekezdése között nincs hierarchikus kapcsolat, és a tagállamok szabadon alkalmazhatják azokat mindaddig, amíg a vonatkozó feltételek teljesülnek, "a kevésbé szigorú célok kitűzésének feltételei több információt és mélyrehatóbb értékelést igényelnek, mint a határidő meghosszabbításának lehetőségei", ami azt jelenti, hogy a 4. cikk (5) bekezdésének alkalmazását



különösen szilárd bizonyítási alapokra kell állítani; továbbá a kevésbé szigorú célkitűzéseket 6 évente felül kell vizsgálni.

Különbséget kell tenni a „természeti viszonyok” fogalmának 4. cikk (4) és (5) bekezdés szerinti alkalmazása között. Tekintettel a két mentesség jellegében rejlő lényeges különbségre, a jó állapot elérésében történő késedelem magyarázatához alapvetően különböző „természeti viszonyok” használandók, mint a célok elérésének elmaradása esetében. A 4. cikk (5) bekezdésében említett mentességtípusok vagy arra vonatkoznak, hogy a jó állapot elérése „megvalósíthatatlan” vagy „aránytalanul költséges” lenne, míg a 4. cikk (4) bekezdése szerinti, a célok késleltetett elérését célzó mentességtípusok magukban foglalhatják a természeti viszonyokat a szükséges intézkedések végrehajtását követően is. Ez alapján a „természeti viszonyok” önmagukban nem jelentenek mentességet a 4. cikk (5) bekezdése szerint.



4. Gyakorlati példák a 4. cikk (4) bekezdése szerinti „természeti viszonyok” miatti időbeli mentesség alkalmazására és egyéb intézkedések megfontolásaira

A következő fejezet részletesebben vázolja a „természeti feltételek” fogalmát és a kapcsolódó gyakorlati szempontokat. Példákat adunk a 4. cikk (4) bekezdésének „természeti viszonyok” alapján történő időbeli mentesség (határidőmódosítás) lehetséges alkalmazására, és leírjuk azok relevanciáját a felszíni és felszín alatti víztestek állapotával kapcsolatban (3.1. Fejezet). Ezt követően további, a vitafolyamat során felmerült kérdéseket vázolunk fel, amelyek a 4. cikk (4) bekezdése alapján a „természeti viszonyokon” kívül más intézkedésekre is feljogosíthatnak (3.3. Fejezet).

4.1 A 4. cikk (4) bekezdése szerinti időbeli mentesség a „természeti viszonyok” alapján

Amint azt fentebb vázoltuk, a „természeti viszonyok” azokra a körülményekre utalnak, amelyek meghatározzák a víztest állapotának helyreállításának sebességét vagy lehetőségét. A 4. cikk (4) bekezdésének „természeti viszonyok” alapján történő határidő meghosszabbításának alkalmazásához a jó állapot eléréséhez szükséges intézkedéseket legkésőbb 2027-ig végre kell hajtani, de a víztestek helyreállítása várhatóan hosszabb ideig tart, így a jó állapot csak 2027 utánra érhető el. Az 1. táblázat áttekintést nyújt a helyreállításhoz szükséges „késedelmi idők” főbb okairól és példáiról, amelyeket a következő fejezetekben példákkal részletezünk.

1. táblázat: A 4. cikk (4) bekezdése szerinti „természeti viszonyok” miatti időbeli mentesség okainak áttekintése

A 4. cikk (4) bekezdése szerinti, „természeti viszonyok” alapján történő határidőhosszabbításának fő okainak áttekintése			
(a) A vízminőség helyreállításának késedelme	(b) A hidromorfológiai viszonyok helyreállításának késedelme	(c) Az ökológiai helyreállítás késedelme	(d) A vízmennyiség helyreállításának késedelme
<u>Leírás:</u> (i) A már a víztestben vagy a vízgyűjtőn lévő szennyező anyagok (beleértve a vegyi anyagokat és a fizikai-kémiai elemeket) lebontásának, eloszlásának (átöblítésének) vagy	<u>Leírás:</u> (i) A helyreállítási intézkedéseket követően a hidromorfológiai folyamatokhoz szükséges idő az élőhelyek és felületek megfelelő változatosságának helyreállításához	<u>Leírás:</u> (i) A fajok újbóli megtelepedéséhez (rekolonizáció) szükséges idő (ii) A fajok megfelelő egyedszámának és korának helyreállításához szükséges idő	<u>Leírás:</u> (i) A felszín alatti víz jó állapotba való helyreállításához szükséges idő, ha kezeltük a túlzott vízkivételt, túlhasználatot (talajvíz mennyiségi helyreállítása).



<p>hígításának ideje, beleértve a többi víztestet, üledéket vagy a hidrológiai rendszer részét képező talajt is. A felszíni és a felszín alatti víztestekre vonatkozik.</p> <p>(ii) A talaj pufferképességének ideje a savasodás utáni helyreállításhoz; és lehetővé teszi a víztest pH-értékének növekedését.</p>	<p>(ii) A parti és part menti zonációk megfelelő szerkezetének és állapotának helyreállításához szükséges idő.</p>	<p>(iii) Idő az inváziós idegen fajok ideiglenes jelenlétéből való kilábaláshoz vagy az új fajösszetételhez való alkalmazkodáshoz, ideértve az inváziós idegen fajokat is.</p>	
--	--	--	--

Fontos, hogy a 4. cikk (4) bekezdésének a „természeti viszonyok” alapján történő időbeli mentesség alkalmazása nem követeli meg a terhelések teljes eltávolítását, hanem azt, hogy a 2021-es vízgyűjtő-gazdálkodási tervek tartalmazzák a jó állapot eléréséhez szükségesnek tervezett intézkedéseket, és vannak bizonyítékok arra, hogy ennek ellenére a célok elérése a természeti viszonyok miatt több időt igényel.

Például, ha intézkedéseket hoznak a mezőgazdasági célokra használt talajok túlzott műtrágyázásának megakadályozására, a növénytermesztéshez szükséges műtrágya-felhasználás csökkentett aránya – bár várhatóan lehetővé teszi a jó állapot elérését, mégis – befolyásolhatja a víztestek állapotjavulásának időskáláját (pl. foszfor a felszíni víztestekben vagy a nitrátok a felszín alatti víztestekben).

Egy másik példa a higany jelenléte (amely a kémiai állapotértékelés része). A higanykibocsátás várhatóan csökken, többek között a higanyra vonatkozó uniós jogszabályok és a Minamata Egyezmény, valamint az EQS elérését szolgáló egyéb vonatkozó előírásoknak köszönhetően, de a szennyezés várhatóan nem szűnik meg teljesen, pl. nagy távolságú légköri transzport miatt, amely további károsodásokat okozhat.

A harmadik példa a halvándorlási segédeszközök létesítése, amelyeknek működőképesnek kell lenniük a folyó hosszirányú átjárhatóságát megszakító gátak hatásának mérséklése érdekében. Működésük ellenére bizonyos terhelés továbbra is fennmarad; az intézkedés nem tudja teljesen, a gát létezése nélküli állapotba helyreállítani az átjárhatóságot, késedelmet okozva a halállomány helyreállításában.

Meg kell jegyezni, hogy a jó állapot elérésének időhorizontjában bizonytalanságok merülhetnek fel a természeti viszonyok hatása, valamint a még fennálló, különleges természeti viszonyok okozta terhelések tekintetében. Ez alátámasztó érv lehet a 4. cikk (4) bekezdésében említett „természeti viszonyok” alapján történő időbeli mentességre (határidő meghosszabbításra) való hivatkozás esetén, ha ez a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben kellően világosan megjelenik. Ilyenek lehetnek a hidrológiai rendszer természetes ingadozásai, és a bizonytalanság csökkentésére irányuló



monitorozási igények (pl. a talajvíz szennyezőanyag-koncentrációjának jelentősen emelkedő tendenciáinak azonosítása).

4.1.1 Felszíni vizek ökológiai állapota

A felszíni víztestek ökológiai állapotának helyreállításához szükséges késedelmi idő függhet az egyes minőségi elemek késési idejétől (pl. az intézkedések végrehajtását követő szennyezéscsökkentés késleltetési ideje), de kölcsönös függőségektől is (pl. az újratelepítés késési ideje a hidromorfológiai folyamatok és élőhelyek helyreállítását követően). Ezért az ökológiai állapot teljes helyreállításának késedelmi idejét a leglassabban reagáló minőségi elem határozza meg.

Ezenkívül a víztestekben előforduló természetes folyamatok és a hidrológiai rendszer (beleértve a talajokat és az üledékeket is), amelyeknek részei, a korábbi és a fennmaradó terhelések jellemzőivel együtt meghatározhatják a helyreállítás időtartamát. Például a tavak vízének hosszú megújulási ideje lehet; vagy a kalciumszegény alapkőzetű folyóknak és tavaknak hosszabb időre van szükségük a savasodási hatásokból való helyreálláshoz, mint a kalciumban gazdag alapkőzetű folyóknak vagy tavaknak.

Az alábbiakban a 4. cikk (4) bekezdésének „természeti viszonyok” alapján történő időbeli mentességre vonatkozó példák és megfontolások nem teljes felsorolását vázoljuk fel, amelyek a tagállamok által szolgáltatott gyakorlati esettanulmányokból származnak.

- **Vízminőség helyreállítása:** Az üledékek és a talajok belső terhelése gyakori ok lehet. A tápanyagokkal vagy más kémiai anyagokkal történő szennyezés leállításával vagy csökkentésével az üledékekben fennmaradó terhelés vagy a közeli talajokból történő lefolyás megakadályozhatja a víztestek jó ökológiai állapotának (és jó kémiai állapotának) elérését. A konkrét intézkedések felgyorsíthatják a helyreállítást (pl. hipolimnetikus oxigénellátás vagy tápanyagok immobilizálása a tó üledékeiben, a tavak mesterséges öblítése), vagy mérsékelhetik a biológiai elemekre gyakorolt hatásokat (pl. sekély tavak biomanipulációja). A felszín alatti víz eredetű korábbi terhelések késedelmi időt is létrehozhatnak az általuk táplált felszíni vizek helyreállításában.
- **Az ökológiai funkció helyreállítása:** Akár természetes folyamatok esetén, akár a helyreállítási intézkedések végrehajtása után időbe telhet, amíg az ökológiai funkciók helyreállnak a terhelés megszüntetése vagy csökkentése után. Bizonyos esetekben az ökoszisztémák természetes módon alkalmazkodnak a változásokhoz (pl. alternatív stabil állapotok a sekély tavakban), amelyeket speciális intézkedésekkel (pl. biomanipuláció) lehet kezelni. Ilyen lehet például a parti övezetben a fák és cserjék növekedésével az árnyékolás és az élőhelyek kialakulásához szükséges idő, vagy a fajok (pl. angolnafű ágyak vagy halpopulációk) természetes rekolonizációs ideje.
- **Helyreállítás hidromorfológiai terhelésből, pl. vízkivétel:** A korábbi túlzott vízkivétel késleltetett ökológiai helyreállást okozhat az absztrakciós nyomás csökkentésére vagy eltávolítására irányuló intézkedések végrehajtását követően. Még a vízkivételi terhelés (pl. szomszédos felszín alatti víztesten) csökkentése vagy megszüntetése után is időbe telik, míg a vízmennyiség és vízminőség helyreáll. A víz minőségének és mennyiségének helyreállítását követően további időbe telhet, amíg az ökológia helyreáll. Bizonyos esetekben az ökoszisztémák természetes alkalmazkodóképessége lehetővé teszi az eredeti ökológiai állapotra való visszaállást, ami tovább késlelteti a helyreállítást.
- **Inváziós idegen fajok átmeneti jelenlétéből való kilábalás:** Az ökoszisztéma helyreállítása az inváziós idegen fajok ideiglenes jelenlétéből, vagy az új, inváziós idegen fajokat is tartalmazó fajösszetételhez való alkalmazkodás időbe telhet, miközben a jó ökológiai állapot feltételei teljesülnek.



4.1.2 Felszíni vizek kémiai állapota

A tagállamok által benyújtott esettanulmányok felvázolják, hogy ahol lehetséges, a szennyezés forrásait egyértelműen csökkentették olyan intézkedések révén, mint például használatuk betiltása (egyes esetekben több mint 10 évig) vagy tevékenységek leállítása (pl. a bányászati tevékenység vagy gyártási folyamatok leállítása). A jó kémiai állapot elérésének késedelmi okai többek között a következőket tartalmazhatják (ezek relevánsak lehetnek az ökológiai állapot vízgyűjtő-specifikus szennyezői esetében is):

- **Tartósan szennyező anyagok**, ideértve a PBDE-eket, a dioxinokat és a dioxinszerű PCB-eket, a nehezebb PAH-kat, a TBT, a PFOS-t, a HCH-t és a higanyt, amelyek erősen felszívódnak a folyók, tavak, valamint az átmeneti és parti vizek mederüledékeibe vagy bioakkumulálódnak. A korábbi szennyeződés tehát továbbra is perzisztens, különösen az üledékekben, és még azután is befolyásolhatja a víztestek állapotát, hogy az új antropogén kibocsátások megszűnnek.
- **A talaj / vízrendszer sajátos körülményei:** vagy a tó, tározó, halastó üledékének ökoszisztémájában történő lassú kicserélődés, ami a szennyezők lebomlásának további megállítását eredményezi, vagy a humuszos talajok jelenléte miatt, amelyek pl. ösztönözik a higany mérgezőbb formájára történő metilézését.

Amennyiben megvalósítható és nem aránytalanul költséges a kármentesítési technikák alkalmazása, például szennyezett üledékek esetében korlátozott térbeli léptékben, ilyen intézkedéseket kell végrehajtani.

Meg kell jegyezni, hogy a magas természetes háttérkoncentráció nem indokolja a természeti viszonyokon alapuló mentesség alkalmazását. Ehelyett a tagállamoknak lehetőségük van – az elsőbbségi anyagokról szóló irányelv szerinti releváns környezeti minőségi előírások (EQS) összehasonlításakor – figyelembe venni a fémek és vegyületeik természetes háttér-koncentrációját, ha az ilyen koncentrációk megakadályozzák a vonatkozó EQS-nek való megfelelést (lásd még a 3.3. fejezetet).

4.1.3 A felszíni alatti víz mennyiségi állapota

Az esettanulmányok a természetes határokat meghaladó vízkivételt jelölik meg, mint a felszín alatti vizek mennyiségi állapotának jótól való eltérésének fő okát. Ez a sóoldatok behatolását is okozhatja a felszín alatti víztestekben, vagy károsíthatja a kapcsolódó felszíni víztesteket és a szárazföldi ökoszisztémákat.

A jó állapot helyreállításának késedelmét okozó természetes állapot a terhelés kezelésére irányuló intézkedések végrehajtását követően lehet a rendszer lassú újratöltési sebessége (pl. az alacsony csapadékmennyiség miatt), de a víztartó réteg alacsony permeabilitása / áramlási sebessége is, ami azt jelenti, hogy a vízszint helyreállása lényegesen megkéshet.

A felszín alatti vizek jó mennyiségi állapotba való visszaállításának késedelme lehetséges a korábbi túlzott vízkivételek miatt. Ha a jó állapot eléréséhez szükséges intézkedések eredményeképp a vízkivételek csökkentek, de nem álltak le teljesen, a felszín alatti vizek mennyiségi állapotának helyreállításához szükséges idő meghosszabbodhat az érintett felszín alatti víztestre gyakorolt csökkent, de fennmaradó terhelés miatt.

3.1.4 A felszín alatti vizek kémiai állapota

A víztartó réteg hidrogeológiai viszonyai fontos befolyásoló tényezők a felszín alatti vizek kémiai állapotának helyreállításához szükséges időeltérésben, ideértve például a porozitást, fedettséget, a felszíni kiülepedések és a talajok adszorpciós tulajdonságait. A felszín alatti vizek kémiai állapotának helyreállításában bekövetkező késések gyakori oka lehet az az idő, amely alatt a szennyezőanyagok átjutnak a víztartó rétegek telítetlen zónáján keresztül a telített zónába. A mezőgazdasági tevékenységből származó tápanyagok az egyik fő szennyezőanyag. A víztartó tulajdonságai fontos



befolyásoló tényezők az időeltolódás szempontjából, ideértve például a felszín alatti vizek viszonylag gyors kicserélődési sebességű hordalékos víztartó rétegeket a kettős porozitású vastag meszes víztartó rétegekig, valamint a mátrix pórusvizeiben a korábban kimosódott nitrát raktáraként. További gyakori ok lehet a (betiltott) rovarirtók, amelyek a víztartó rétegben fennmaradnak a nagyon lassú vízforgalom és a felszínen való hosszú bomlási idejük miatt. Itt a természetes körülmények miatti időeltolódások összekapcsolódhatnak az alacsony feltöltési arányokkal és a víztartó réteg lassú vízforgalmával, ami késlelteti a felszín alatti vizek kémiai állapotának helyreállítását.

A talajvíz kémiai állapotának helyreállítása összekapcsolható a vízkivétellel és a felszín alatti vizek mennyiségi állapotával. Ahol a talajvíz áramlási rendszere a túlzott vízkivétel miatt megváltozott, ez a magas nitrát- és növényvédőszer-koncentrációjú vizek beáramlásához vagy sóoldat behatolásához is vezethetett a hidraulikus gradiens megváltozása miatt. Ahol a mélyebb sós vizek behatolnak, vagy a befogadó víztartó réteg geokémiája miatt (például gipsz, szulfidok vagy magas foszfortartalmú ásványok jelenléte) a vízkivétel és a kémiai állapot között érzékeny egyensúly állhat fenn, amit figyelembe kell venni.

A késedelmi idő számszerűsítésére szolgáló vizsgálatok magukban foglalhatják például a geokémiai elemzéseket, a numerikus modellezést vagy a szakértői véleményt. Fontos, hogy a magas természetes háttérszint nem indokolja a természeti viszonyokon alapuló mentesség alkalmazását, hanem a küszöbértékek származtatásánál kell figyelembe venni.

4.2 A 4. cikk (4) bekezdésében említett időbeli mentesség bizonyítéka „természeti viszonyok” alapján

A 4. cikk (4) bekezdésének „természeti viszonyok” alapján történő időbeli mentesség koherens és átlátható alkalmazásának támogatása érdekében a 2021-es vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben adott esetben a következő pontokkal kapcsolatos információkat kell megadni:

- (i) **A már bevezetett és a jó állapot elérését célzó intézkedési programban bevezetni tervezett intézkedések:** A bevezetendő intézkedések nyilvántartása annak érdekében, hogy a szükséges intézkedések hiányosságai felszámolhatók legyenek és hogy megítélhető legyen, hogy a szükséges intézkedéseket megtették-e vagy tervezik-e.
- (ii) **Feltételezés a határidőhosszabbítás időtartamára vonatkozóan:** Megalapozott becslés az érintett minőségi elemhez viszonyított jó állapot eléréséhez szükséges várható időtartam becsléséről az intézkedések 2027-ig történő végrehajtása után.
- (iii) **Módszertani információk:** Információk a rendelkezésre álló bizonyítékok, az alkalmazott módszerek, valamint az intézkedések előre jelzett hatékonyságának megbízhatósága és a jó állapot eléréséhez várható szükséges idő becslése.

A bizonyító információk nyújtása során azonban elismerik, hogy különböző léptékek (országos, vízgyűjtő, részvízgyűjtő, víztest) megfelelőek lehetnek különböző értékelések vagy ugyanazon értékelés különböző vonatkozásai szempontjából. Például a határokon átnyúló kérdéseket határokon átnyúlóan kell értékelni. A lépték megválasztását a VKI rendelkezéseivel kell igazolni, és ha a mentesség igazolásához felhasznált információkat összesítettebb szinten gyűjtik össze, akkor egyértelműnek kell lennie, hogy az összesített információ releváns az érintett víztest vagy víztestcsoport szempontjából.

4.3. Egyéb intézkedések szempontjai

A következőkben azokat a kérdéseket vázoljuk fel, amelyek a vita során felmerültek, és amelyek a 4. cikk (4) bekezdésének „természeti viszonyok” alapján történő időbeli mentesség alkalmazásától



eltérő cselekvésre alkalmasak lehetnek. Ide tartozhat a referenciafeltételek korrekciója / kiigazítása, a természetes háttér-koncentrációk figyelembevétele az állapotértékelés során, vagy a 4. cikk (5) vagy (6) bekezdése szerinti mentességek alkalmazása, ha a vonatkozó feltételek teljesülnek. A különféle kérdéseket, rövid gyakorlati példákat és a lehetséges megfelelő intézkedéseket a 2. táblázat foglalja össze. A döntések esetspecifikusak lehetnek, és az adott összefüggésben értékelendők.

Áttekintés azokról a kérdésekről, amelyekre a 4. Cikk (4) bekezdésében említett határidőhosszabbítástól eltérő cselekvésre lehet szükség a „természeti viszonyok” alapján		
Kérdés/ügy	Példa	Intézkedés
A referenciafeltételek javítása vagy az azokhoz való alkalmazkodás; a természetes háttér-koncentrációk figyelembevétele		
A felszíni vizek ökológiai állapotát meghatározó, természetesen előforduló anyagok emelkedett szintjei, beleértve a vegyi anyagokat és fizikai-kémiai elemeket is.	Felszín alatti hozzáfolyás táplálta felszíni vízfolyás, ahol a felszín alatti víz természetesen magas koncentrációban tartalmaz bizonyos anyagokat, így a felszíni víz minősége soha nem tudja elérni a jó ökológiai állapot/potenciál kívánta értékeket.	A tipológia és a referenciafeltételek korrekciója úgy, hogy a víztest a vizsgált anyagra ne legyen többé jónál rosszabb állapotú.
Fémek és vegyületeinek természetes háttérkoncentrációja meghaladja a felszíni vizek kémiai állapotát meghatározó EQS értékeket.	Fémek és vegyületeik természetes eredetű háttérkoncentrációja	A tagország számításba veheti a fémek és vegyületeik természetes háttérkoncentrációját a monitoring eredmények Elsőbbségi Anyagok Direktívájában szereplő EQS értékek szerinti értékelésekor, ha az meggátolja az EQS értékeknek való megfelelést.
Fajok globális kihalása	A referenciafeltételek jelölőfaja(i) globálisan kihalt faj(ok)	A referenciafeltételek javítása úgy, hogy e faj(ok) hiánya ne idézzen elő jónál rosszabb állapotot a víztesten.
Fajok újbóli betelepítése	A víztestben természetesen előforduló fajok újbóli betelepítése és azok hatásai, amiket az alkalmazott referenciafeltételek még nem tartalmaznak.	A referenciafeltételek javítása az újból betelepített fajok kapcsán úgy, hogy a víztest elérhesse a jó állapotot.
A klímaváltozás hatásai	A víztest tulajdonságainak (pl. hidrológia, fajösszetétel, fiziko-kémiai sajátosságok) megváltozása a	A víztest típusának átcsoportosítása a megfelelő típusba és a vonatkozó referenciaviszonyokat alkalmazni rá. A



	klímaváltozás következtében.	referenciaviszonyok és az alapértelmezett célok nem változtathatóak meg az éghajlatváltozásra utalva, hacsak nincs mindent elsőprő bizonyíték illet tenni. (lásd CIS Guidance Document No. 24.)
A 4. cikk (5) bekezdése szerinti mentességek lehetséges esetei – kevésbé szigorú célok		
Fontos, folyamatban lévő társadalmi-gazdasági tevékenység hatása, ami miatt a jó állapot elérése megvalósíthatatlan, vagy aránytalanul költséges lenne.	A víztest jó állapota nem állítható helyre igazolt környezeti és társadalmi-gazdasági szükséglet miatti folyamatos vízkivétel okán, amely nem biztosítható egyéb olyan módon, ami környezeti szempontból kiemelkedően jobb volna, vagy ne vonna maga után aránytalan költségeket.	Szükséges indokolni, valamint 4. cikk (5) bekezdésének feltételei kell teljesüljenek. Felszín alatti víz esetében a Felszín alatti vizekről szóló Irányelv 6. cikkének feltételeit is figyelembe kell venni.
A víztestek „visszaszennyeződése” az „újra-kibocsátás” (visszabocsátás) vagy a szennyezőanyagok visszaforgatása révén	Korábbi szennyeződések folyamatos „friss” bevezetődései; például természetes folyamatok vagy folyamatban lévő, nélkülözhetetlen gazdasági tevékenységek révén felkavart szennyezett üledék.	Indoklás szükséges, valamint 4. cikk (5) bekezdésének feltételei kell teljesüljenek, beleértve annak a vizsgálatát, hogy az intézkedések, mint az üledék szennyeződésmegvalósíthatatlan, vagy aránytalanul költséges lenne-e, és hogy a „visszaszennyeződés” valóban lehetetlenné teszi-e a jó állapot elérését egy meghatározott időtartamon belül.
Határon túli, vagy globális szennyezés hatásai	A víztestet érő hatás határon túli, vagy globális szennyeződés eredménye, ami a tagállam hatáskörén kívül esik, pl. felvízi országban lévő folyamatos, ellenőrizetlen szennyeződés (pl. korábbi bányák), amelyek esetében a jó állapot elérését célzó intézkedések megvalósíthatatlanok, vagy aránytalanul költségesek lennének.	A tagállam által nem befolyásolható terhelések esete 4. cikk (5) bekezdés szerinti kivétel lehet, ha a jó állapot elérése megvalósíthatatlan, vagy aránytalanul költséges lenne. Máskülönb lehetséges a 4. cikk (4) bekezdés, vagy 4. cikk (6) bekezdés alkalmazása. A határokon átnyúló ügyek kapcsán lásd e dokumentum



		2. fejezetét, valamint az EQS Irányelv 6. cikkét.
A 4. Cikk (6) bekezdése szerinti mentességek lehetséges esetei		
Különleges, vagy észszerűen előre nem látható természeti ok, vagy vis maior miatti átmeneti állapotromlás	(i) Rendkívüli természeti esemény, mint egy súlyos árvíz utáni idő, ami a normális hidromorfológiai körülményekhez való visszatéréshez szükséges. (ii) Hosszan tartó szárazság hatásai (iii) Balesetek, vagy egyedi természeti események, mint vulkánkitörések vagy erdőtűzek utáni idő, ami a normális kémiai és fiziko-kémiai körülményekhez való visszatéréshez szükséges.	Szükséges indokolni, valamint 4. cikk (6) bekezdésének feltételei kell teljesüljenek.

2. Táblázat: Áttekintés azokról a kérdésekről, amelyekre a 4. Cikk (4) bekezdésében említett határidőhosszabbítástól eltérő cselekvésre lehet szükség a „természeti viszonyok” alapján